

करिअर पुरवणीसाठी लेख- डॉ. किरण पाटील

केमिकल इंजिनिअर्ससाठी सरकारी क्षेत्रातील नोकरीच्या अमर्याद संधी

रासायनिक अभियंते नवीन रासायनिक प्रक्रिया / उत्पादने यांची योजना किंवा आराखडा विकसित करतात. रासायनिक उद्योगामध्ये उपकरणे देखरेख, नियोजन आणि व्यवस्था पाहण्याची त्यांची जबाबदारी असते. सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमामधील (PSU) उद्योगामध्ये केमिकल इंजिनिअर्ससाठी सर्वोत्तम नोकरीच्या संधी आहेत. सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रमामध्ये महारत्न, नवरत्न आणि मिनीरत्न कंपन्यांचा समावेश असतो. केमिकल अभियांत्रिकी पदवीधरांना पेट्रोकेमिकल आणि रिफायनरीज, खते, औषधी, अणु आणि उर्जा संयंत्र आणि संशोधन संस्थांमध्ये मोठ्या प्रमाणात नोकरीच्या संधी उपलब्ध आहेत.

1) रासायनिक अभियंत्यांसाठी सर्वोत्तम सरकारी नोकरीच्या संधी:-

अ) सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम (Public Sector Undertaking):-

सेल, ओएनजीसी, एनटीपीसी, सीआयएल, ऑईल, गेल, आयओसीएल, भेल, एनटीपीसी, जीएसपीसी, बीपीसीएल, एचपीसीएल या काही मोठ्या पीएसयू कंपन्या आहेत. अभियांत्रिकीची Graduate Aptitude Test in Engineering (GATE) या प्रवेश परीक्षेच्या आधारे सार्वजनिक क्षेत्रातील कंपन्या उमेदवार नेमण्याची प्रक्रिया करतात. सार्वजनिक क्षेत्रातील कंपन्यांमध्ये रासायनिक अभियंत्यांना अंदाजे वार्षिक १२ ते १५ लाख पगार मिळू शकतो.

ब) संशोधन संस्थेतील करिअर :-

• भारतीय अंतराळ संशोधन संस्था (इस्रो): <https://www.isro.gov.in/Careers>

इस्रोमधील करिअरमध्ये प्रक्षेपण वाहने, उपग्रह आणि संबंधित तंत्रज्ञानाची रचना आणि विकास करण्यात येतो. इस्रो सेंट्रल इन्स्टिट्यूट ऑफ रिस्कटमेंट बोर्ड (आयसीआरबी) उमेदवार भरतीसाठी परीक्षा घेते. रासायनिक अभियंत्यांना अंदाजे वार्षिक ५ ते १० लाख पगार मिळू शकतो.

• संरक्षण संशोधन आणि विकास संस्था (डीआरडीओ): <https://www.drdo.gov.in/Careers>

भारतीय संरक्षण मंत्रालयाच्या सर्व आर अँड डी ची जबाबदारी डीआरडीओ या संस्थेची आहे. मुख्य संरक्षण तंत्रज्ञान आणि यंत्रणेत आत्मनिर्भरता मिळविण्याचे तसेच उच्च तंत्रज्ञान संरक्षण तंत्रज्ञानाने भारताला सक्षम बनविण्याचे उद्दीष्ट ठेवलेले आहे. डीआरडीओ संरक्षण व संशोधन व विकास सेवा (डीआरडीएस) म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या 'अ' गटातील (वर्ग १ राजपत्रित सेवा) स्थापन करणारे अत्यंत पात्र व कुशल शास्त्रज्ञ व अभियंता नियुक्त करते. रासायनिक अभियंत्यांना अंदाजे वार्षिक ५ ते १० लाख पगार मिळू शकतो.

• भाभा अणु संशोधन केंद्र (बीएआरसी): <http://www.barc.gov.in/careers/>

ही संस्था विभक्त विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या विस्तृत क्षेत्रातील संशोधन आणि विकास क्षेत्रातील रासायनिक अभियंत्यांसाठी सृजनशील आणि फायद्याच्या कारकीर्दीची संधी प्रदान करते. रासायनिक अभियंते विभक्त इंधन चक्रात आवश्यक सामग्रीचे उत्पादन, पृथक्करण, शुद्धीकरण आणि पुनर्प्राप्तीसाठी प्रक्रिया आणि तंत्रज्ञानाचा विकास इत्यादी क्षेत्रांमध्ये मोलाचे योगदान देतात.

• **वैज्ञानिक आणि औद्योगिक संशोधन परिषद (सीएसआयआर):** <https://www.csir.res.in/Career-opportunities>

भारत सरकारच्या विज्ञान आणि तंत्रज्ञान मंत्रालयाच्या अंतर्गत सीएसआयआरमध्ये केमिकल इंजिनीअर्सना करिअरच्या मोठ्या संधी आहेत. सीएसआयआर ही भारताची प्रतिष्ठित वैज्ञानिक संशोधन संस्था आहे आणि त्यात ५० पेक्षा जास्त संशोधन प्रयोगशाळा आहेत. रासायनिक अभियंत्यांना नॅशनल केमिकल लॅबोरेटरी, पुणे, राष्ट्रीय पर्यावरण अभियांत्रिकी संशोधन संस्था, नागपूर, इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ पेट्रोलियम, देहरादून, इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ केमिकल टेक्नॉलॉजी, हैदराबाद, सेंट्रल इन्स्टिट्यूट ऑफ मायनिंग अँड फ्युअल रिसर्च, धनबाद, सेंट्रल साल्ट मरीन केमिकल्स रिसर्च इन्स्टिट्यूट, भावनगर इत्यादी संस्थामध्ये नोकरीच्या अमर्याद संधी उपलब्ध आहेत.

क) यूपीएससीमार्फत नोकरीच्या संधी: <https://www.upsc.gov.in/recruitment/recruitment-advertisement>

केंद्रीय लोकसेवा आयोगाने (यूपीएससी) नागरी सेवांसाठी घेतलेल्या परीक्षेस रासायनिक अभियंता बसू शकतात, आणि पर्यायी पेपर म्हणून रासायनिक अभियांत्रिकीसह आयएफएस (भारतीय वन सेवा) देखील देऊ शकतात. ग्रुप-ए पदासाठी यूपीएससीतर्फे घेत असलेल्या अभियांत्रिकी सेवा परीक्षा सुद्धा (आईएस) देऊ शकतात.

यूपीएससी भारत सरकारच्या विविध मंत्रालयांतर्गत फ्रेश तसेच अनुभवी रासायनिक अभियांत्रिकी पदवीधरांकडून विविध वैज्ञानिक व तांत्रिक पदांसाठी अर्ज मागवते. रासायन व पेट्रोकेमिकल्स मंत्रालय, पेट्रोलियम व विस्फोटक सुरक्षा संस्था, औद्योगिक धोरण व प्रोत्साहन विभाग, विस्फोटक विभाग, ग्राहक व्यवहार, अन्न व सार्वजनिक वितरण मंत्रालय, गुणवत्ता आश्वासन संचालनालय विभाग, संरक्षण उत्पादन, संरक्षण मंत्रालय, सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग आणि केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळ यांचा समावेश आहे.

2) प्रवेश परीक्षेची तयारी कशी करावी ?

केमिकल इंजिनिअरिंगबद्दल संपूर्ण व्यावहारिक आणि सैद्धांतिक समज हे रासायनिक अभियंतासाठी सर्वात महत्वाचे कौशल्य आहे. वेगवेगळ्या सरकारी संस्थांमध्ये रासायनिक अभियंता नियुक्त करण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या प्रत्येक प्रवेश परीक्षेचा अभ्यासक्रम वेगळा असतो. या प्रवेश परीक्षा स्पर्धात्मक असल्याने, उमेदवारांनी प्रवेश परीक्षेची कसून तयारी करावी. केमिकल इंजिनिअरिंगच्या बीटेक पदवी नंतर सार्वजनिक क्षेत्रातील नोकरीच्या संधीसाठी पुढील लिंक पहावी: <http://entrance-exam.net/government-jobs-after-a-btech-in-chemical-engineering/>

डॉ. किरण पाटील हे डॉ. विश्वनाथ कराड एमआयटी वर्ल्ड पीस युनिव्हर्सिटी, पुणे च्या

स्कुल ऑफ केमिकल इंजिनिअरिंग मध्ये प्राध्यापक आहेत.

ई-मेल: kiran.patil@mitwpu.edu.in